

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՂԱՊԵՆԷՍ ԵՄԱՆՆԱՐ

ԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆԳ ՕՍՏԱՆԻ
Խճապարակման ուղղուած նամակ կամ ալ
գրութիւն եւ չի դարձուիր

Bureaux du Journal - HAIKÉNIK -
JALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTTOMANE

10 ՓԱՐԱՅ

ԱԶՓԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՅԵՆԻՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱԾԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ				
Պայտ Գամար	300	Թիւ	75	Գրէ՝ Մէքի-
»	150	»	40	»
Գաւառներու	300	»	100	»
»	150	»	50	»
»	75	»	25	»
Օտար երկրաց	300	»	25	Ֆրանգ
Թղթատարի ծախքը յաճախութեան վրայ				
(Գրութիւն փոխարէն փողով կ'ընդունուի 100				
Գրէ՛ իւր 115 Գրէ՛)				

خطبه اسكی بانق عثمانیه
حیرة نیک غزوة ساسی اداره سته

ՆՈՐ ԱՍՊԱՐԷՆԵՐ

Հին ատենները սովորութիւն կամ թէ օրէնք էր որ զաւակը հօրը արհեստին հետեւի. ժամանակը ինչեղ յառաջդիմութեան խափանաւորար այս աւանդութիւնը, բայց դեռ շատ են անոնք որ կամովին կը հետեւին հին կարգուստրին, վասն զի բացուած ճամբէն երթալը շատ դժուրին է։ Մասնաւորապէս մեր գաւառացիներն են որ երբ Պոլիս կուգան ուրիշ գործի վրայ չեն մտածեր բայց եթէ իրենց հայրենակիցներուն ըրածը ընէ։ Այս ինչ գաւառին պանդուխտները շատ են, այն ինչիւն հիւսն, միւսինը իւր և ուրիշի մը բռնակիր։ այնպէս որ գործէն կրնաս ըսել թէ ո՛ր տեղացի է պանդուխտը։

Երեսնակ ալ ըսելով կ'ըմբռնենք թէ տարեքոտ մարդերը դժուարութիւն կրեն նոր ասպարէզ մը փնտռելու։ Պանդուխտը երբ կուգայ իր եղբորը, աղագականն տեղը կը բռնէ, որ ալ երկիր կ'երթայ. հաջորդ ինչ փախցներ ձեռքէ. երկար տարիներէ ի վեր սովորութիւններ, աւանդութիւններ կան որոնցմէ հետեւանը դժուար է. գրամի անմիջական պէտք կայ, պանդուխտը գտած գործին մէջ պիտի նետուի, և այդ ալ իր հայրենակիցներուն պատրաստ ունեցածն է։

Գեղացին որ կուգայ իր երկրէն միտքը անմշակ, աշխարհքէն բան մը չգիտնալով, տարեքն ալ բաւական առաջ գայած, ինչ ընէ, ինչ նոր բան սորվի. ասիկա դժարագիտութիւն մըն է որուն առաջը դժուար կարելի է առնել. գիւղը պէտք է թէ մը կրթել ապագայ պանդուխտը։ Բայց մեծ դժարագիտութիւնը որուն դարձան կրնայ տարուիլ այն է որ թարմ պատանիներն ալ ճիշդ այնպէս կ'ընեն ինչպէս տարեքոտները։ Օրինակի համար բաղնիքներու մէջ ծառայողները միշտ 12էն 16-17 տարեկան տղաքներ են որքայդ վատաւուող միջնորդութիւն մէջ կանցընեն կեանքը իրենց։ Որքան ուրիշներ ալ կան որք միշտ ու միշտ ծառայութեան մէջ կը մտնեն, սպասարութիւն և ուրիշ գործեր կ'ընեն. միթէ կարելի չէ՞ մտածել թէ դէթ անոնց մէկ մասը կրնայ լաւագոյն ասպարէզի մը պատրաստուիլ։

Այո, այդ պատրաստութիւնը կրնայ տեսնուիլ պայմանաւ սակայն որ պանդուխտները ուսման սկզբը ընենք որք մը ունենան և հոս ալ իրենց բարեկամներ գտնուին։ Զգե՛ք հիմա գեղացիները, նոյն իսկ քաղաքացի տղաքները որք անկի դիւրութիւն ունին դպրոցներու մէջ թիչ շատ լաւ նախադիմութիւն մը ստանալու, խեղճ ուկրակ կը թափառին հոս, միայն ծառայութիւն ընելով և պարզ ժամանակին փոճ տեղը անցընելով։ Ինչ մեծ օգուտ պիտի քաղէին եթէ ինքնօգնութեան դասերուն ուղարկու հետեւէին։

Մեր գաւառացի տղաք շատ տուկուն են մարմնական կազմուածքով, և դիտուած է թէ երբ կամք կ'ունենան ամէն տեղ առաջ կ'անցնին, բան կը սորվին, մարդ կ'ըլլան։ Կարծենք թէ հաղուադիւտ է որ գաւառացի տղայ մը ո՛ր և է դըպրոցի մէջ թէ հոս և թէ օտար երկիր յետաձգեց ըլլայ, առաջնակարգ տեղ մը չգրաւ։

Բայց ընդհանուր դանդաղութիւն, ծուրութիւն, անհոգութիւն կը տրեւն։ Այս թերութիւններէն ազատողները առջնին բաց ասպարէզ ունին։ Ահա օրինակ մը։ Ընդհանրապէս Ակնցիները շատ թարմ հասակի մէջ Պոլիս կուգան, բնականէն շատ ուշիմ են, ունին աւանդական բարեկրթութիւն մը որուն նմանը ուրիշ ոչ մէկ գաւառի մէջ կը տեսնուի, և սակայն գրեթէ ամենքն ալ ասպարէզ մը չունին։ Ատոնցմէ մէկը սակայն այս օրերս լաւ պաշտօնի մը տիրացած է։ Ակնցի երիտասարդ մը որ երոպական ո՛ր և է դպրոց չէ մտած կը յաջողի Սեւանի-Տէտեղաճ երկաթուղիի դժին վրայ առաջին մեքենավարի պաշտօնն առնել, և անցած շաբթու ընտանիքով մեկնեցաւ Սեւանի իր պաշտօնին գլուխը անցնելու համար։

Այդ երիտասարդը Համբարձում Եֆէնտի Տէր-Նիկողոսեան Ակնայ Սաղմկայ գեղէն է. մինչեւ 13-14 տարեկան հասակը իր գեղի դպրոցին մէջ կը կրթուի. յետոյ հայրը զինքը Պոլիս կը բերէ ու կը դնէ Պարտիզակի ամերիկացիներուն գիւնդութիւնի վարժարանը ուրիշ քանի մը տարի մինչ ամենակրթել կը զրկէ խաբարդ միսինոններու դպրոցը, ուր պատանին Համբարձում տարի մը աշակերտելէ վերջ կը դառնայ Պոլիս։

Դիտելու է թէ հայրը չվարանիր տղան մէկ տեղէն ուրիշ հեռու տեղ մը փոխադրել առանց Պոլիս կանգ առնել տալու. գաւառացի մը գաւառական միջնորդութիւն մէջ կրթութիւն տալը օգտակար կը սեպէ և չսխալի։ Այնուհետեւ ալ չըսեր թէ քոլեճներէ ելած տղան վաճառականի դրաքիր ընեմ, այլ արհեստ սորվեցնել կ'ուզէ և այդպիսի առողջ դատարկութեամբ կը յաջողի դնել Համբարձում Արեւելեան երկաթուղիներու ետեմի գուլէի գործարանը. թուլ լամբութ հայր մը պիտի ուզէր գրասենեակներուն մէջ պաշտօն տալ անոր։

Գործարանին մէջ Համբարձում կը յաջողի շուտով սիրելի ըլլալ իր բնակարանութեամբ. ինքն ալ կը սիրէ մեքենաները և մանրակրկիտ հետազոտութեամբ կ'ուսումնասիրէ մեքենավարական գործերը. յարատեւութեամբ, յամուրթեամբ կ'աշխատի։ Եւ այս միջոցին քանի մը լեղու ալ կը սորվի։ Ընկերութիւնը տեսնելով այսքան ջանք, աշխատանք, ընդունակութիւն, մեքենավարի պաշտօն մը կուտայ իրեն,

զոր շատ գոհացուցիչ կերպով կը կատարէ. ու հիմա ալ նոր պաշտօնը կը յանձնէ։

Ահա օրինակ մը զոր կրնանք յանձնարարել, իբր ուսումնասիրութեան առարկայ բոլոր մեր պատանիներուն, մասնաւոր գաւառացիներուն. ինքնաշխատութիւնն ալ մեծ բաներ կրնայ ընել, բաւական է որ զօրաւոր կամք, տոկունութիւն ունենայ պատանին։

Արհեստներու մեծ ասպարէզ մը կայ, որուն մէջ կրնան մտնել յաջողութեան կատարեալ վստահութեամբ։ Գաւառացիները աչքերնին այդ կարգի արհեստներու վրայ ալ դարձնելով շատ խելացի բան մը ըրած կ'ըլլան։

ԷՏԻՆՃԻՔ

Պանդուխտ երկու ժամ հեռու եւ Գործու Տաղի նախկին հաշակաւոր Կէլէ-տն քաղաքի աւերակներէն ոչ շատ հեռու կը գտնուի Էտինճի գիւղատեղը որ նշանակու է իր ձիթենիի եւ թիթենիի պարտէզներով եւ այգիներով. Բնակիչներու թիւը կը հասնի 5000 քի մաս եւ կը բաղկանայ թուրք, թաթար, հայ եւ յոյն ազգաբնակչութիւններէ։

Ատնոք կարեւոր գիւղ մըն է որ անհեռաւորապէս տեսնուի Մարտիք, Էրզրում, մետաքսի արտադրութեան կեդրոն էր, երկաթի կարծնքը իր կարեւորութիւնը եւ ստացաւ այժմով զինակը։

Այցիկներ ազգ. կենդանի եւ դպրոցը Շրջափակ մըն են որ թիթենիներէ շրջապատուած, քարակիր պատերով, տախտակայ տանիքով պարզ եկեղեցի մը, որուն պատերը ճեղքուելու են մերթ ընդ մերթ պատանած երկրաշարժի ցնցումներէ։ ճեղքներուն անցքը ջրհոսանքը աղօթողին հոգին կը խռովէ։

Միւսեան չըլափակին մէջ կը տեսնուի դպրոցին շէնքը որ գործէն հիւղակի մը երեւութ ունի. գործադարձարներէն վիճակն ալ տարբեր զարգացում մը չիտար մարդուս. Երբ սանդուխէ վեր կ'ելլեն տարածանքը կը խռովեն քանքերով առի, ճանչիւններ արձակելով, Տախտակաձորները երեւելներու զանազանութեանց ցնցումներէն մը կը պարզեն աչքերով։ Մօտիկ մօտիկ սենեակ մը կը ծառայէ իբր վարժոց անցնելու եւ աղիկներու (խոցէք մանուկներ)։

Զեւ համարձակի երկար բարակ մընաւ. օտք մը առաջ ինքզինքը դուրս ձգել կ'ուզէ առի չէ՛ք զէնքն որուն կրթական վիճակն ալ կը համապատասխանէ նրա թափանչին։

Եկեղեցին հայոց թաղին մէջ կը դրուուի, որուն շնորհով եւ ծառայաւոր դուրսը աչքով կը դարձնեն. հին շէնքերէն տեղ քանդակ եւ չըլաղեցտ հազնոց հայրերու կը հանդիպեն, բարեկեցութեան եւ ծառայի նշաններ ուղի կը գրաւեն. հաւատալը չի գոր թէ այցելած այդ յարկերը որ այնքան խեղճուկարեւ բաներ են այդ թիչ շատ կոկուսած հայրերուն կը վերաբերին։

Էտինճիքը բնակչոյն են իրենց վարժապետին ձայնին. կ'ուզեն որ զգարողական պաշտօնեան ուսումնական, բարեկրթ ըլլալէ աւելի ըլլայ եւս ձայնաւոր տիրացու. քանի մը օր առաջ դատարան մը բերել տուին, բայց ձայնին չհամեմատեալ որ դարձեցին խեղճ երիտասարդն որ գրպանը ունէր երաժշտադետի վկայական. Թեւեւս ներքի է յուսով թէ Էտինճիք այս իր հակումով օր մը յաջողի աղիին մեծ երաժիշտ մը, մեծ ալ երգող մը պարգուելու։ Աս ալ բան մըն է։ Ուստի հիմակահիմայ չափաւոր համողի Էտինճիքիները թէ ամօթ է որ դպրոցին անտի մը նմանի Զպարի ուղեն համոզուի։

Ն. Փ.

ՓԱՓԱՆԱԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

Օտարապի բարեկամներէն, այսինքն ինծի չարիք ընելու միշտ հակամէտ չեղող ծանօթներէս մէկը, օր մը ըսաւ ինծի. —Հայրերուն մեծ բան մը կը պակօր, քաղաքավարութիւնը։

—Բայց այդ պակասը մեզի յատուկ չէ, պատասխանեցի. Եթէ ըսածնիդ ճշմարիտ է, հայ չեղողներէն շատերը զանի մեր երեսին չաւառ փափկանկատութիւնը չեն ունեցած. Կրնանք իսկ ըսել թէ այդ պակասը համախարհային է։

Բարեկամս, օր ապուշ մը չէր, չկրկնեց իր խօսքը եւ ես եթէ զինքը այս խնդրին մէջ լռեցողս ըլլալու գոհունակութիւնը ունեցայ՝ շատ վշտացայ միանգամայն տեսնելով որ իմ դիտածս չըլմարեալ էր նաեւ օտարներէն որոնք այնքան թիչ յարաբերութեան մէջ են մեզի հետ։

Զի մերժած իր ըսածը, իմ խղճիս դէմ չէի կրնար խօսիլ, բայց մեր յանձնը մեզ լացնել ուղած էի զանի ընդհանուրին վերադարձով. այդ կերպով անի յանցանք մը երեւալէ կը դադարէր իբր ներքի թերութիւն մը նկատուելու համար։

Սակայն պէտք չէ որ մենք ամով ինքզինքնիս խաբենք. Գաղաքավարութեան պակասը շատ դժուր է մեր մէջը, մասնաւոր մեր ամենէն աւելի կրթեալ դասակարգին մէջ եւ պիտի շարունակէ ըլլալ որքան անտի չընենք փափկանկատութիւն ասանց որու ճշմարիտ քաղաքավարութիւն չկայ։

Կը ինչմ ընկերութեան մը մէջ օտարներ լսած ըլլաւ։

Գեղեցիկ Տիկնոջ մը չուրջը հարուստ հայ անձնակալութիւններէն էին ժողովուած եւ հազար աղետալուք եղող անձ մը կ'ըսէր այդ Տիկնոջ, Էմ գիտեիր ինչ բարեհորձական նպաստի մը առթիւ։

—Տիկնոջ անուշտ բան մը պիտի տայ, շատ մարդուք է. սոս արտաբերութեան միայն կը զանազանի հասարակ բարեդրոններէ մը եթէ ինքը ընդհանուր առումը մարդկութիւնը չտրեւր, Բարեկամս չէր ինչ։

Եւ այս վերջին բառերը այնպիսի չեղով մը արտասանեց որ տարակոյտ չէր ձգել իր ըսել օւղածին նկատմամբ, Սրտմտութեան արտայայտութեան մը կը սպասէի եւ չափազանց յուսախաբ եղայ. այդ խօսքը խիստ սրամիտ զրուակեցաւ։

Միջադէպ մըն է ասի, բայց այնպիսիներէն է որոնք ամբողջ ընկերութեան մը նկատմամբ կը պաշակեցան։ Եւ ասի կ'անցնէր մեր ամենէն աւելի զարգացած մէկ դասակարգին մէջ։

Մեր Եւրոպայ ապրած, հոն կրթութիւն առած երիտասարդութեան ալ կը պակսի կատարեալ քաղաքավարութիւնը որ փափկանկատութեան վրայ հիմնուած է։ Արտաքին անտաղիտ ձեւեր, բայց օր մը այնպիսի բառ մը կը սպրդի իրենց բերնէն որ իրենց ներքին խմորը կը մասնէ։

Ատոնցմէ շատերը կը մեղադրեն հայրենա քաղաքավարութեան պակասը եւ ինքզինքնուն կուտան իրաւունքը անոնց նկատմամբ ամբարտաւան ըլլալու։ Իրենցմէ մէկը չէր ըսած օր մը Պալեստինայի մը։

—Եւրոպայ չեղած մարդ մը կուտայ մըն է։

—Հայրը Եւրոպայ տեսաւ։

—Ոչ։

—Ի՜նչ, դուն ալ կուտարդի մըն ես ուրեմն։

Ինչ կ'ընէր այս մասնաւոր նրբամտութեան եւ կրթի խօսակցութեանց փախանակման։

Բերմ փայլուն ալ անուս եւ անարժաթ բարեկամի մը տունն էի օր մը։

Ամիս մը հաղիւ կտր որ տեսնուցած էր օրիորդի մը հետ անոր զրամօթիտին համար. Հոն եկաւ ուրիշ երիտասարդ մը որ օրիորդ ամուսնութիւն մը պիտի ընէր. խօսակցութեան մէջ, իմ ծանօթօ պաշապանեց անհամ խօսքերով սոս անաթիւնը թէ հարուստները միայն զաւակներն աշխարհ բերելու իրաւունքը պէտք է ունենային։

—Շատ ճշմարիտ եւ ըսածնիդ, պատասխանեց միւսը, բայց հարուստ չեղող երիտասարդներուն յանցանքը ձեր գաղափարը թիչ մը ուշ, ամիս մը ետքը ունենալին է։

Եւ ասոնք, կը կրկնէին, մեր զարգացեալ դասին մէջ կ'անցնին, անոնք որ միշտ չփայտ մէջ են նրբացած օտար արարներու հետ։

Մեր միջակ եւ աղքատ դասակարգը յաճախ կ'սմ ըմբող եւ արժանապատուութեան մը գոյութեան դիտակցութիւնը կորսնցուցած ըլլալու անողորմ օրոյցով է եւ կամ աններելի ամբարտաւանութիւն մը ունի որ զարդով կը պատահուի։

Գաղափար մը ունեցայ անգամ մը երբ շատ մը անիթներու կրկնուելով ես սա համոզումը գոյացուցի թէ փափկանկատութիւնը հայրենա գրեթէ անձնօթ յատկութիւն մըն է. Մասնեցի թէ գոցէ իմ չափազանց դիւրազանութիւնը ըլլալու օրիշները անփափկանկատ կործնել առողջը։ Մասնեցի մէջ անցած խօսակցութեանց հետամուտ եղայ եւ ինքզինքնիս վրայ միշտ ինչնով անարդար չըլլալու համար անոնց իրարեւ նկատմամբ ո՛ր ստաճան քաղաքավար ըլլալը դիտեցի։

Պէտք է խօստովանիմ թէ առթիւ մը թիչ շատ իբր այդ յատկութեան տէր եւ շանակած անուններու շատերը չընէր պարագայներու մէջ աւերել ասիականացաց։ Աւելին ըսել, իմ անունս ալ հոն դրած էի. օր մը ան ալ աւերեցի։

Այս խօսքէս թերեւս հիշեցին մէկը ուրախանայ, փառած խօսք մը ընկաւ անիթը ներկայացած ըլլալուն համար։

—Ի՞նչ, բո՛լեմ Դաննէն քս։

Գրանդը կամ թրջախտի բնուած ինքզինքը բո՛լեմը բո՛լեմը ինչ զրտնուած կարծիք. Արեւոք անքաղաքավարութիւնը մեր քանակէն է։ Արեւոք մեր այս հիւանդութիւնը անբուժելի տեսուկէն է։

ԱՐԱՅ

ԲԱՐԻՁԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԴԳՐՈՅՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՁ

ԲԱՐԻՁ, 9 Նոյեմբեր

Նոյեմբեր 9-ին, երեւոյթութիւն օրը տեղի ունեցաւ Սոսպոյի բացումը։ Նոր շինուած մեծակառոյց Սոսպոյի դեռ գործածութեան օգտած չըլլալով, հին Սոսպոյին ամբիթիատին մէջ հասցեւորւած էին աշակերտները։ Բաւական ընդարձակ ու շատ պարզ քառակուսի սրահ մըն է, ուր ձեռնուէն, տարօրէնակ թշուարներու պէս, կանթեղակները կը կախուին, իրենց երկու ուղիղ թեւերը ըստալով, վարը, պատին փակցուած սեւ ասխտակին տակ, երկուսն սեղան մը, եւ սեղանին շուրջ թախանի։

Ուսանողներէն զատ, բազմաթիւ ունկնդիրներ, որոնց մէջ կիներ ու կործակներն ալ կը նշարուէին, եկած էին մոտիկ ընել բացման ատենախօսութիւնները։

Սոսպոյի սեռանդներն ամենէն հասնաւորներն են Բարիճի բոլոր ուսանողներուն։ Բացման ժամերէն առաջ, սպասումի ժամը ստանցող անկարգութեան եւ անհանգիստութեան անցաւ։ Ապացոյց դրանք արդեօք աս ալ բարեկրթութեան մեղմացումը։ Սոսպոյի մէջ կ'ընէր որ մեծ մասամբ ներկայ էր, դրոշմաբեկտն պատմութեան դասախօսքը, Պ. Բըդի ար

Ժողովի և պատմութեան դասախօսը, Պ. Լալիս միայն խօսք առին և Առաջինը որ հնդկական է բաւական միջակ քանի մը գրական պատմութեան համարներու, հաճախելի դէմը մը ըսին, պարկեշտ պատճառով զորքավար ու հասարակ դէմը մը. գրած պատրաստած էր իր ծառը զոր կարգաց մաքուր բայց անգոյն արտառու-նութեամբ մը և բաւական անուշ կա-կող ձայնով մը:

Նշանաւոր բան մը չէ այդ տաննա-նութիւնը: Պիտի գարտաւաճ, գիտեմ, և չպիտի հաւատարմ քայքայապէս է: Բարիգի մէջ գրագիտութեան ուսուցիչ կարգուած են անոնք որ ամենէն քիչ գրագէտ են: Շատ մը գիտցուած բաներ ամբարած, պատրաստ բաներու բարձրած ճիւղ-թիւն մը ունեցող, պայմանադրութեանց և ընդունուած օրէնքներու մէջ սահմա-նափակուած մարդիկ են գրեթէ ամենքը, անոնք որ գրել կը սորվեցնեն ֆրանսա-կան նոր տերմիններն: Եւ անոր համար է որ «պատմութիւն» բն Սոսիսէն ելող-ները, դասական, պարզապէս լատին, ա-կադեմական դասերը: Յիշատակը գրա-դէաները ժողովուրդէն ելած են ամենքն ալ, Դեռ անցեալ օր Մոսկու Պոստ, ը-բանչիկ խորհուրդ ու գրագէտը, կատա-ղի յօդուածի մը մէջ ոճորոշոր մը կոչէր այդ հին-գլխի արարածները որոնք նոր երիտասարդութեան անջին ինկած, ան-ցեալի անձուկ չըլլանակի մը մէջ կը սեղ-ման զայն և որոնք իրենց ծիծառ բա-նաձեւերուն մէջ ինչո՞ք դասական մեծ հնդկականներուն գեղեցիկութիւնները կը պղծելէն, կ'անմայնեն, անիմաստ օ-րէնքներու, անգոյ կանոններու և գա-նձա՞ գեղեցիկութեան մը մէջ բան-տեղով գտնուել: Երբեք չեմ կրցած հա-կընալ որ գրագէտ չեղող անձ մը գրա-դիտութիւն ուսուցնէ: Այն անունի, թուականի և կանոնի դասերը, զորս հաճախագիտարանի մը մէջ ալ մարդ կը-րնայ գտնել, լիարժեք են անցիկ քան օգտակար աշակերտին թաւ մտընը, զոր կը չորցնեն: Ու մեծ անիմաստութիւն մը չէ՞ որ մինչդեռ ֆրանսական մեծագոյն գիտնականները գիտութիւն կը սորվեցնեն ու մեծագոյն թաւաճողութեանը՝ գեղա-րուեստ, գրականութեան ուսումը յանձ-նուած չէ Ֆրանսայի ճշմարիտ գրագէ-տներուն:

Նորէն, Պ. Բըրի տը Ժողովի, իր մի-ջակութեան մէջ քիչ շատ նորասէր կը թուի: Իր աստիճանութեան մէջ մէկը անկը գտնողները յայտնեց գրական ուս-նողման արդի եղանակին վրայ, ուս-նաւորութեան չնչնով լեզուի նիւթերու ա-ւելի ազատ ընթացքները և ընդհանրա-պէս պահանջները որ ուսանողին անկը թոյլատրութիւն ըլլալի անկախութեանը՝ գրա-դիտութեան, եւ մը կողմէն: ու, ֆրան-սական դաստիարակութեան թերութիւն-ները պարտաւելի յետոյ գերմանականին գովեստն ըրաւ:

Պ. Լալիս համակրելի ալ չէ. մօրու-ըով սեւեռած դէմը մը, անկողներու ասկ պահուած աչքեր, և կարծիք. անասործ ձայն մը: Միեւնոյն եղանակն է որ ան ալ երբեք պատմութեան համար: Ֆրան-սայի մէջ պատմութեան սեռին անկողը ողբաց և նոյն սեռին հակոյ յաւաճող-մութիւնները գրաւորեց Գերմանիոյ մէջ, Տիւստի չէ՞ այս յանկարգը:

Եւ իրականութիւնն է: Ֆրանսան, որ ամենէն դարմանալի խառնուրդ կը ներկայացնէ ըմբոստ և անկախ մտքի ու միապաշտի չափ ու կանոն օրինակ ունի,

իր գրագիտութեան համարագրերովը, իր Ակադեմիայովը, իր Սալոնով և իր գրա-դիտութեան համարագրերով, որոնք յա-ռաջդիմութեան մեծ արեւելքներ եղած են միշտ, շատ պղծելիցաւ: ու Գերմանիան, որ ոչ ակադեմիա ունի և ոչ կանոն-գրք, անհամեմատ լուրջ և անկախ աշ-խատութեամբ պատմութեան, գեղա-րուեստի, գրականութեան և գիտութեան մէջ ալ անգոյն քայլեր առաւ: Որպէս զի Ֆրանսան հասնի անոր ետեւէն, գի-տէ՞ք ինչ պէտք է. պէտք է որ ուսերէն նետէ վարժականներու և ակադեմի-ականներու այդ անպէտ ու ձանձրանալի բեռը:

* *

Հետեւեալ օրը բժշկութեան համալ-սարանը գտցի Պ. Մաթիս Տիւլլու մը տիկ ընելու:

Բժշկութեան համալսարանին ամփի-թատրը նուազ մեծ է և կիսաշրջա-կաձեւ: Նոյն պարզ կահաւորումը:

Ժամ մը օտաճ, աստիճանները լեց-ուած էին արդէն: Ունեցողները կը բազ-կանային ուսանողներու օտաւոր թիւէ մը, քանի մը հետաքրքիրներ և գիտաւե-րներ, և բաւական քանակութեամբ կի-ններ, որոնց մէջ բարիտիւններն իրենց ժպտուն թեթեւութեամբ կը զանազան-ուին և օտարազգի անկողներու ուսանո-ղուհիներն իրենց սառնային ցրտութեամբ: Հոտ է որ կարելի է գտնել բարի-կան օւսանողի ճշմարիտ տիպարը: Կը բաւէ մոռնալ թէ համալսարանի մը մէջ ևս, գարեջրատուն մը կամ յիմարանց մը կարծեալ համար ինքզինքը: Գիտու-թեան աշակերտները են աս զիստարե-րը: Գիտարութիւն կրեցի համադրուել: Տարբերութիւն մեծ է Սոսիսի ուսա-նողներուն հետ բազմադասումը: Արդեօք, նոյն բնաստական ուսումնասիրութիւնը չարունակելով, գիտութիւնը մարդը կոտ-ղեցնող հանգամանք մը ունի: Զի կարծիք:

Լըլուսթեան, ամփոփումի, պատկա-ռանքի օտուերն անգամ չ'այդ դէմքերու վրայ: Հո-բը-ճո-հները զէպ ետեւ և ե-տեւ, շատերը կը ծխեն: Եւ ամենքը շաղկապելու վրայ են, որը նկատողը լով իր նախորդ գիշերուան կեանքը, որն ալ այս գիշերուան ծրագրեր չ'իյնով: Խժուտը անկարագրելի է: Բոլոր մար-մինները շարժման մէջ են ու բոլոր բե-րաններն ձայն կ'իլլէ: Մէկը փողոցի խայտառակ եղք մը կը սկսի, և ան բազմաթիւ ձայններ աղմկայից համբերով մը կը շարունակեն զայն: Ու քանի մը գիտունի կիսանդրիները օրը շարունակ են գիմարը, պատին առջեւ, գործարարութե-ան արտադրութեամբ կը գիտեն բոլոր այս օ-տանիկները որոնք կը պոչուցան: Վերի գոնէն աղջիկ մը ներս կը մտնէ, ուշ մը-նացած ուսանողուհի մը: քանի ձեռք մէ-կէն կը սկսին ծափահարել, օւ քան քանիք անոնք խօսքեր կը թռչն: Եւ քան աղջիկը, կոս կամիւր եղած, տեղ մը կը սպրի կը նստի: Դասին որոշուած ժամը մոտեցած է: Կատարութիւնը կը սաստկանայ: մէկը նստի կուտայ, և ամենքը կը սկսին ծափահարել, օտաճը ու հովանոցով ալ գետնը ծծելով: Եւ քան, կատուի, շունի, չ'ու ձայններ կը լսուին ընդհանուր ժխորին մէջէն, զոր-նական կենդանաբանութեան դաս մըն է արդեօք:

Վարի դուռը կը բացուի: Պ. Մա-թիս Տիւլլու կը մտնէ: Որոտնըդտոս

ծափահարութիւն մը կ'ողջուէ մեծա-նուն ուսուցիչի գալուտը: Եւ լուս-թիւնը կը հաստատուի:

Հասակաւոր անձ մըն է գիտունը, մեծ մարդու ուղարկու գլուխով մը: Եւ ու ճաղաւ անկախ տակ, որուն դեղին ուղղութիւնը կը փայլի պատուանէն ինկած լոյսէն, երկու խոր գոցած, մութ, յոգնած աչքեր կը նշարունին, անկողին ետեւ պատկարացած: Բարակ շրթունքներ ունի և կիսաշրջանակաձեւ թաւ մօրուք մը ձերմակի մօտեցող գորշութեամբ:

Աշակերտներուն ուղղուած օրինակ նա-խաբանէ մը յետոյ, Պ. Մաթիս-Տիւլլու իր Հիւսուածաբանութեան դասընթացը կը սկսի ընդհանուրութեան և հիւսուածա-բանութեան բազմաթիւն ընկելով և անոնց տարբերութիւնը ցոյց առնով: Կը խոստովանի որ ըստմենքն մէկ մաս մը միայն կը հասկնամ, և երբ անհաւանդ լատիններէնով, յունարէնով ամպտած բառեր ու տեղեկական մանրամասնու-թիւններ կը սկսի կուտակել, ճամբաս ընդունի կը կորցնեն: Բայց ի՞նչ խօ-սող. եթէ գիտունը ինծի անմասնելի կը մնայ, ճարտասանը կը զմայլեցնէ զիս: Երկայն գրասեղանին առջեւ, մէկ ծայրէն միւսը երթեւեկելով, օտաւոր անկողին մեղմ կոխուածով մը և օղին մէջ ձեռ-քերու այնպիսի շարժումներով որ մութի մէջ կամաց կամաց քաղող և ձեռքերով շուրջ խորհալի մարդ մը կը յիշենք, հոգեկան ուսուցիչը կը խօսի, ամենա-մեծ դիւրութեամբ և ամենազրկան ու-ճով: Սոսիսի մէջ հինգ վեց դասախո-սեցի մինչեւ հիւսու. կ'ապահովեմ ձեզ որ եւ ոչ մէկը արագէտ կը խօսի: Պարե-րութիւնը, գրուած պարբերութեան մը կանոնաւորութեամբ, ճշդութեամբ և վայելչութեամբ, ասանց ճիգի և մե-քենական արագութեամբ կ'իլլէ իր բեր-նէն: Եւ անոնք և ինչպէս ամենէն խրթին բաները գիտէ յստակօրէն բա-ցատուր, ընտանի ու օրինակ նմանու-թիւններով: Լուսաւորելով ամենէն մութ գաղափարները: Այդ մարդը գրագէտ պի-տի ըլլար եթէ գիտուն չ'ըլլար:

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆԵԱՆ

ԱՐՏԱԿԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ի ՅԱԼԻԱ

Եւրոպական մշտուն մէջ մեծ տեղ մը սկսած է գրաւել իտալի վերագրուած յայն գիտարարութիւնը թէ կ'ապահովի միայն Ֆրանսայի և Ռուսիոյ, Այսպի-սի միութեան մը հետեւանքները այնքան մեծ փոփոխութիւն մը կրնան առաջ բե-րել եւրոպական կացութեան մէջ որ մա-մուլը իրականութեան ունի մեծապէս գրաւու-ալ խնդրով:

Կոմս Գալիլեոյ Մոնտանի մէջ տեսու-ցեցաւ Իտալիոյ արտաքին գործերու նա-խարարին հետ: Բանակցութեանց ոչ ա-նարկան և ոչ ալ արդիւնք չ'ունեցող ճի-ր ճիւղ կեդրով, բայց լուր կայ թէ իտալի նախարար պիտի տեսակցի նա-եւ Պ. Գալիլեոյին հետ, ուստի և կը մա-կաբերուի թէ իտալի վերագրուած գի-տարարութիւնը անհիմն է:

Շատ յայտնի կերպով կ'երեւի որ թէ Պերիլին մէջ ևս թէ վիեննայի մէջ շատ ջանքեր կ'ընեն իրենց հետ պահելու հա-մար իտալիան որ մէկ կողմէն գրաւու-ական առաջնային շուրթն է, միւս կող-մէն վրդովեալ է ֆրանսեան համա-

ձայնութեան տալիս մէջ իրեն հա-մար պատրաստուած վտանգներուն հա-մար, օւստի ևս արդի մը կը փնտէր բե-կանելու համար այն նիւակակցութիւնը որ ամբողջ օտար կը նստի իրեն:

Իտալիոյ մէջ ընդհանուր հիւսթա-փում կայ 1882 էն ի վեր Իտալիոյ վա-րած արագեղն քաղաքականութեան նը-կատմամբ: Պ. Գալիլեոյ իսկ որ կը հա-մարուէր կատարի հակաֆրանսական մը այս օրերս Ֆրանսայի օրագրի մը թղթակ-ցին հետ տեսակցելով իր ամբողջ-թիւնը յայտնած է Իտալիոյ գահաժա-ռանգին վերջերս վիշելով կայսեր հետ Մէջ երթալուն համար: Միանգամայն ցաւեր է որ Պ. տը Ռուսիոյ վերանոր-ոգեց Երեւակ-նիւակակցութիւնը դաշ-նագրին պայմանաժամը լրանալէն երկու տարի առաջ:

Երբ մէկ կողմէն Ֆրանսա և Ռու-սիա միանալով Միջերկրականի մէջ վը-տանգալից կացութիւն մը կը պատրա-սեն Իտալիոյ, միւս կողմէն այն խեղճ երկիրը չ'կրնար ապաւին մը փնտել Աւստրիա-Հունգարիոյ ծովային քաղա-քականութեան մէջ: Եւ այժմ եւրոպա-կան մամուլին մէջ բացայայտ կերպով կ'ըսուի թէ Իտալիոյ համար շատ աւելի նիւակակցութիւն և Աւստրիոյ և Գերմանիոյ ծովային ծրագրերը քան թէ Ռուսիոյ ծրագրերը, ուստի ևս Իտալիա աւելի շահաւոր կ'ըլլայ յարեւոյ Ֆրանսայի և Ռուսիոյ:

Թերեւթէ նկատմամբ դերմանակա-ն կարեւոր թեթիւք մը մէջ Իտալիոյ ան-նպատ և Գերմանիոյ նպատակաւ յօդ-ուած մը շատ անախորժ օպտարարութիւ-նը սկսած է առաջ բերել Իտալիոյ մէջ: Տիւլլու այս անթիւ կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ կողմէն ալ իտալիա իր օսանալուցութի-ւններ եթէ ամբողջ, շատ խոնկալ գործ մը ըրած կ'ըլլայ:

—

Յ Ր Ա Ն Ս Ա

Ֆրանսա նախարարական տաղնապ մը կը տիրէ. հետագրին բերած տեղեկու-թիւնները կցկուտու են: վերջի օրերս ի տալիոյ հետագրական գիծերուն մէջ Իտա-րած անկանոնութիւն մը հաւանօրէն պատ-ճառ եղած է որ ամբողջապէս չ'առաջան-նախարարական տաղնապին վերաբերա-լուր տեղեկութիւնները: Երբ արմա-տական նախարարները Պ. Գ. Բէթթալ Վիէթ և Բէթթիէ Նախագէտ փոփոխութեան հետագրական տալ գտնուած միակ զե-գարան ի Դուս-գարու հետ գտնուելով միւս թաղերին շատ անգամ գիտարարութեան վերջին կը ծագն, որոշեց մէկ տեղ հետեւեալ երեք թաղերէ իւրաքանչիւրին մէջ ունենալ զատ դաս գեղարաններ: Առ այս, Լալիսի մէջ Անտոն Գալիլե-ոն, Գուս Գալիլեոյ մէջ Ալեքսի Զա-րիֆեան, իսկ Կետիլ Գալիլեոյ մէջ Գա-նիկ Տալլանդան գեղարաններն ընտրած ըլլալը ծանօթացնելով արդոյ թաղերուց խորհուրդս կը յանձնարարէ ընկերու-թեան հիւանդաց և կամ նոցա տեղերը թէ այսօրուէն սկսեալ իւրեանց գեղա-դրերը կրնան պատրաստել տալ միայն վերոյիշեալ գեղարանաց մէջ:

Այս առթիւ խորհուրդ կը փութայ իր ջանք շարունակելու համար իւր զանա-կան մէջ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միացեալ զորութիւնէն մէկ երրորդ աւելի ըլլայ: Նոր ծրագրի մը համար 23,240,000 անգլիական ոսկի նոր ծախք մը պէտք է, և գործողութիւնը կ'ա-ւարտի 13½ տարուան մէջ:

—

Ա Ն Գ Ի Ս

Մեծն Բրիտանիոյ նաւային զորու-թիւնը անկը հորդացնելու համար բացէ իրաց մեծ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միացեալ զորութիւնէն մէկ երրորդ աւելի ըլլայ: Նոր ծրագրի մը համար 23,240,000 անգլիական ոսկի նոր ծախք մը պէտք է, և գործողութիւնը կ'ա-ւարտի 13½ տարուան մէջ:

Մեծն Բրիտանիոյ նաւային զորու-թիւնը անկը հորդացնելու համար բացէ իրաց մեծ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միացեալ զորութիւնէն մէկ երրորդ աւելի ըլլայ: Նոր ծրագրի մը համար 23,240,000 անգլիական ոսկի նոր ծախք մը պէտք է, և գործողութիւնը կ'ա-ւարտի 13½ տարուան մէջ:

Մեծն Բրիտանիոյ նաւային զորու-թիւնը անկը հորդացնելու համար բացէ իրաց մեծ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միացեալ զորութիւնէն մէկ երրորդ աւելի ըլլայ: Նոր ծրագրի մը համար 23,240,000 անգլիական ոսկի նոր ծախք մը պէտք է, և գործողութիւնը կ'ա-ւարտի 13½ տարուան մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Բարիք, 25 նոյեմբեր

Երեսփոխանական ժողովին մէջ յուզ-եալ վիճաբանութիւնէ մը վերջ նախա-րարութիւնը հրաժարական տուաւ: Ժո-ղովին մէջ մեծ յուզում տիրեց վտանգի նախարարական տաղնապ մը առաջ բե-րելու գիտարարութիւն չ'կար: Ընդհանրա-պէս կը կարծուի որ Պ. Տիւլլու պիտի կազմէ նոր նախարարութիւնը:

Հոռոմ, 26 նոյեմբեր

Թագաւորը տեսակցեցաւ պաշտան-րու ըննիչ յանձնախումբին նախագահ Պ. Օրտոնենի հետ, և ընդունեց Պ. Գրի-սին և Պ. Բիթթիին:

Բեղարարի, 25 նոյեմբեր

Պ. Կիրս վերադարձ տեղաւորուեցաւ արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատեղը:

Մաթիս, 25 նոյեմբեր

Կառավարութիւնը մերեց ընդունիլ Մարքի առաջարկութիւնները:

Լուստիլ, 25 նոյեմբեր

Կառավարութիւնը թոյլ տար որ Գա-նիկ Տալլանդ Զեմը ներկայանայ Պառլա-մէնթի գաղտնարանին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռոտտիթի Սադ. վարութիւնը խնդրած է Պատրիարքարանէն փու-թաղեալ առաջնորդական ընտրու-թեան ցանկը:

—

Կրօն. ժողովը այսօր կը դու-մարուի պատրիարքարանը, իսկ Գաղաքային ժողովը և Տեսուա-կան խորհուրդը պիտի գումարուն վաղը Դալաթիոյ խորհրդարանը:

—

Ա.ՂԱՍԱՍԻՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Զօրից թաղից աղքատասէր ընկերու-թեան Տնօրէն Ստեփան, ըստ իր ա-ռաջարկութեան, կը փութայ այսօր ծա-նոցանիւ բարեգործ ժողովրդեան իր մէկ կարեւոր օրոյումը:

Նկատմամբ որ ցարդ ընկերութեան աղ-քատարութեան տակ գտնուած միակ զե-գարան ի Դուս-գարու հետ գտնուելով միւս թաղերին շատ անգամ գիտարարութեան վերջին կը ծագն, որոշեց մէկ տեղ հետեւեալ երեք թաղերէ իւրաքանչիւրին մէջ ունենալ զատ դաս գեղարաններ: Առ այս, Լալիսի մէջ Անտոն Գալիլե-ոն, Գուս Գալիլեոյ մէջ Ալեքսի Զա-րիֆեան, իսկ Կետիլ Գալիլեոյ մէջ Գա-նիկ Տալլանդան գեղարաններն ընտրած ըլլալը ծանօթացնելով արդոյ թաղերուց խորհուրդս կը յանձնարարէ ընկերու-թեան հիւանդաց և կամ նոցա տեղերը թէ այսօրուէն սկսեալ իւրեանց գեղա-դրերը կրնան պատրաստել տալ միայն վերոյիշեալ գեղարանաց մէջ:

Այս առթիւ խորհուրդ կը փութայ իր ջանք շարունակելու համար իւր զանա-կան մէջ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միացեալ զորութիւնէն մէկ երրորդ աւելի ըլլայ: Նոր ծրագրի մը համար 23,240,000 անգլիական ոսկի նոր ծախք մը պէտք է, և գործողութիւնը կ'ա-ւարտի 13½ տարուան մէջ:

Մեծն Բրիտանիոյ նաւային զորու-թիւնը անկը հորդացնելու համար բացէ իրաց մեծ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միացեալ զորութիւնէն մէկ երրորդ աւելի ըլլայ: Նոր ծրագրի մը համար 23,240,000 անգլիական ոսկի նոր ծախք մը պէտք է, և գործողութիւնը կ'ա-ւարտի 13½ տարուան մէջ:

Մեծն Բրիտանիոյ նաւային զորու-թիւնը անկը հորդացնելու համար բացէ իրաց մեծ պայքար մը սկսած է օրա-գիրներուն մէջ և ուժով առաջ կը տարուի: Իր նախաբան Լուստիլ թերթե-րը կը հրատարակեն օւստիւստիւսութիւն մը: Կը պահանջեն որ Այլիոյ նաւային զորութիւնը Ռուսիոյ և Ֆրանսայի նա-ւային միաց

